

תרבות | אמנות

מחסום ארז

למרות המיומנות הפיסולית, "אדמה נמוכה" של ארז ישראלי, המתכתבת עם יוֹף בויס וגרמניה הנאצית, היא תערוכה קיטשית נטולת אירוניה, הלופתת חזק מדי את הצופה בגרוננו

29 שמור קריאת זן

Facebook WhatsApp Email

שלום, דלד |

הארץ

ניוט חיפוש

הכתבות המומלצות באתר

"אי אפשר לדעת למי יש צרכים מיוחדים": בית הספר שרוצה להכיל במקום להפריד

הקרחונים נמסים? בקרוב נקפא אותם חזרה

אחרי שחיללים ירו בעיניו, הדיין מעזה התבשר שלא יראה עוד

האמביציה, האינסטרס וההטרדות שעברה: לאן שלא תביט, תתקלו במיה דגן

הצגות האיכות של תיאטרון אורנה פורת בפסטיבל ירון בסוכות

פרסומות

גליה ירב

פורסם ב-14.09.12

האמאור צבחה למסביב, כל אהלי מלון כחול וסגור לעצמות מכוניות לקריאת השאר. ביחד הן מתגבשות לאסופה כמעט אגרסיבית של עבודות בעלות נוכחות חומרית גבוהה, המתגברות זו את זו בלי להרפות. התערוכה היא תוצאה של שהות בת חצי שנה בדיסלדורף, עירו של יוֹף בויס, בתנאי מלגה מלאה. "הנוכחות הפיזית בגרמניה, במרחב השפה ההיא, חיזקה מן הסתם מהלכי מחשבה המלווים אותו מאז תערוכת היחיד "ליל שיש" בגלריה גבעון", נכתב בטקסט הנלווה, "ועוסקים באופן ישיר ועקיף באירופה של מלחמת העולם השנייה ובשואה, בפרט". הפעם, כך נדמה, אין אופן עקיף.

ישראלי מתנהל במלוא העוצמה של התכתבות איקונוגרפית, חומרית וצורנית עם מאסטרס - בויס, קופפרמן ואחרים. אלה מחוות שנעות בין לקיחת הלך רוח לגבול החיקוי, אם לא של אלמנטים פיסוליים וחומריים ממש הרי של הגיון התחביר הפיסולי או הטון הרגשי. החקיינות כל כך מלאה ורוויה עד שהיא נהפכת לעבודתו האוטנטית של ארז ישראלי, המדבר במלוא הרצינות עם בויס ועם אשתו של בויס על תפקידו הבלתי מעורער של האמן-שאמאן. באמנות הישראלית יש שני תקדימים מבריקים לפניית ישירות אל בויס, העוסקות גם בממד היומרי והמנוחך של התפקיד הזה - אלה של תמר גטר ושל דוד גינתון.

מי הבויס

הכתבות, העדכונים והפרשנויות המעניינים, מדי יום ישירות אליכם למייל

דוא"ר *

daled@daled.co.il

להרשמה

אנא הוסיף כתובת אימייל

גם ב"הערצת בויס" של דוד גינתון מ-1973 וגם ב"מכתב לבויס" של תמר גטר מ-1974 נעשו הפניות בשפה המערבת דחיפות וסקפטיות, מצוקה ואירוניה, הצטרפות גדולה ופטליות, הערצה והלעגה. הטון הכפול הזה הפך עם הזמן ובגלגולים שונים לדיאלקטיקה מכוננת ביחסי ה"כאן" ו"שם" שניהלה האמנות הישראלית עם זו המערבית, עם תפיסת השוליות והפרובינציאליות העצמית שלה. אבל מה שאצלם היה נוסח פיקטיבי, המעיד יותר מכל על העצמי הכולל רגשות ודחפים מביכים, ולפיכך הוא בעצם "מרחק ביקורתי" או "מודעות עצמית" - אצל ישראלי מתחולל במלוא הרצינות, הפומפוזיות והחשיבות העצמית. את הפנייה שלהם, שהיתה סימן בלבד, הפך ישראלי לממשית, לכזו הנעשית מטעמו כדובר אותנטי.

ישראלי ביקש רשות מאלמנתו של בויס להפליג לנקודה המסוימת בים בה פיורה את אפרו של בויס. לצד הקואורדינטות של הנקודה המסוימת, מוצג גם מכתב התגובה שלה, בו היא מנסחת את עניין הזמן והחופש שביקש בויס לאחר מותו ומתירה לו לעשות מה שהוא מבין. הים הוא של כולם. את הקואורדינטות האלה קיעקע ישראלי על אמות ידיו, כמספר-אסיר באושוויץ. ציקת זרועותיו אוזקות על מגלשיים לצד הפלסטר שאיחה את הקעקוע מוצגות בתיבת זכוכית ("54-5, 8-22-0 (ידיים)", 2011), האפקט הוא של גרפי שאינו מוצא ביטוי להערצתו עד שהוא חורט אותה בעור.

לוקח זמן עד שמתברר מה מרכז הכובד של הקיטש בעבודתו של ישראלי: האם זה עצם העיסוק ב"זיכרון" באופן כל כך אחראי וממלכתי, כשל נער ב"מסע חיים" לאושוויץ? האם אלה משחקי הנכות, הפגימה הנופנית וההישענות (מקלות ההליכה, הראש הנתמך על ידי חדק ב"דיוקן עצמי עם אף", ועוד) שהם בעצם פיסול רב-יכולת, שרירני וגמיש? גם. אבל בייחוד קיטשי אופן העיסוק המתלהם והלא מדויק שלו בחפצים מטופלים. ישראלי קונה באי-ביי, בחנויות יד שנייה ובשוקי פשפשים חפצים מלאי משמעות, נשאי-היסטוריה, מעוררים רגשית. ואז מוסיף עליהם, מתגבר את עוצמתם הגבוהה גם כך, עד לרמת ההצפה.

למשל, בעבודות "Landscape Reconstructed" המבוססות על רכישת ציורי חובבים ישנים של נהר הריון, שנעשו בתקופת המלחמה בין השנים 1941-1943. מתברר שישראלי "מרותק" לכך שב-1942, השנה בה הוחלט על 'הפתרון הסופי', אנשים יצאו אל הטבע לצייר נוף כאילו לא מתחוללת מלחמת עולם בחוץ, ככתוב. הממד הדמיוני אינו דורש הסבר.

אבל ישראלי אינו מסתפק בהוכחה המוקיעה. הוא מציב את הציורים הקטנים על במה שחורה גדולה ומקיף אותם בקונסטרוקציית פיגומים בנוסח אלה המכסים מבנים לשימור ולרסטורציה. כך, מלבד הפיכתם מציור לפסל, משתנה קנה המידה שלהם והם הופכים למודל מוקטן של ציורי קיר ענקיים בחזיתות בניינים. זוהי פעולת "בנייה מחדש של הנוף הטעון ההוא", נכתב על מוטיבציית השיקום וההחלמה שלו.

אלא שהפעולה הזאת משחזרת בעיקר את קלישאת האסקפזם של הגרמנים דאז, כשהיא נסמכת על טיעון חלש ומיושן. מה גם שממול מוצגת סדרת גלויות ישנות שנמצאו בשווקים, ועליהן צילומים לא רשמיים של הפצצות בשטחים פתוחים ובנופים כפריים, ככל הנראה תיעוד פרטי של אזרחים בעלי מצלמה את המתקפה עליהם, על הפסטרליה שלהם, ויוזאליה של "רוחות מלחמה". ישראלי מטביע תחתיהם "Landscape Reconstructed", פעם בשחור ופעם בלבן, וחותם.

העבודה המרכזית בקומה העליונה, שעל שמה התערכה, היא החלשה ביותר - זה מיצב של 14 יציקות ראש הפוכות על קודקודן, ראשים באדמה לקבר אחים, ובמרכז כל אחד מהם תקוע מקל הליכה. כך נוצר שדה של עמודים יצוקים, מהם נמתחים חוטים הקשורים למשקולות בטון, המתפקדות כיתדות אוהל. המראה הכללי מזכיר מין גשם של גברים עם מטריות בנוסח מגריט, שקולפו מבשרם והתהפכו.

אסתטיקת הראשים הכרוכים (כולם יציקות ראשו של האמן), חוטי התיל והבטון ברורה. אלא שרומנטיקת הנדודים עם מקל היא בעיקרה צ'פלינית, שייכת למלחמת העולם הראשונה. ועל המקלות המוצגים יש פעמונים, מדבקות וחותמות המסמנים אתרים ויעדים אליהם הגיע בעל המקל - נוהג הרווח אצל מטיילים מובהקים, עניין של בעלי תחביבי פנאי. הם נראים כחפצים עליזים ברוחם שנדחקו ונתקעו להקשר מדכא בכוח.

כל העסק מייצר תחביר לא מדויק של עניינים מעורבבים: דימוי הראש כשק על מקל הליכה שייך לעידן טרם-תעשייתי ולא-טכנולוגי ולסימבוליזם הקלושאר המאושר. הוא גם האייקון המזוהה עם בויס. מילולית הוא חובר לתמת היהודי הנודד, וביחד הם יוצרים מחזה של אסתטיקת מחנה ממושטרת, שכולה מכוונת אל דמות האמן עצמו.

לצד המיצב מוצג "מובייל", 2012, שעליו תלויים חפצים חלודים ושאריות ברזל, "חפצי מתכת שנמצאו באושוויץ ונמכרו יחד, כחבילה אחת, ב-eBay", ובהם מספרים ומולד-תירס ההופכים את הסיפור לתמוה מעט. "Links oder Rechts", שתי פיגוריות פורצלן קישוטיות של רופא עם סטטוסקופ, מוצגות זו לזו במאונך, כדימוי קלף. הסלקציה של ימינה-שמאלה שהיא גזירת החיים והמוות הפכה בשינוי הכיוון למעין שעון חול הקוצב רפואה מיטיבה ורפואה שטנית.

תוף המרים בעל משטח העור המתוח, שבמקום מצילתיים קטנים הונחו בצדדיו סכיני גילוח כסופים, סוחט את ויוזאליית ההנצחה הפרובוקטיבית עד תומה. לצד עבודות הקרירות "כיכר השוק" ויציקת אוריגמי בצורת צלב קרס - "זיכרון של רישום שנקבר בבטון בתהליך היציקה עצמו", נכתב עליו - דושת המלודרמה נלחצה עד הסוף.

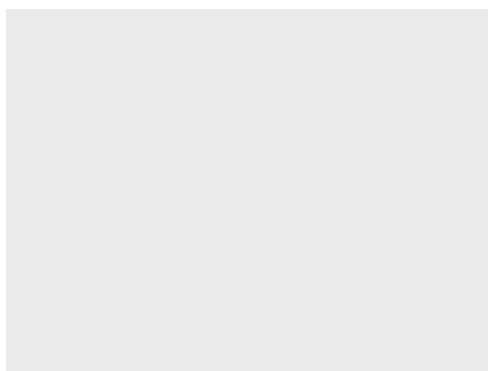
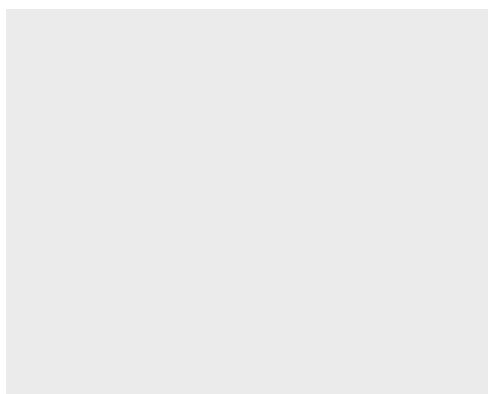
בספרו "קיטש ואמנות" מגדיר תומס קולקה את הסגנון הקיטשי ככזה שאינו מעשיר את מטען האסוציאציות של הנמען, כהצגת תמונה חד-ממדית שנשענת על חומרים שחוקים והיא בעצם הסחת דעת באמצעות בריחה אל שפה וסגנון מוכרים ומעוללים. הקיטש, לטענתו,

הוא מחסום. התערוכה עונה היטב להגדרה. העבודות בנויות כדרשות מלאות פאתוס ומייצרות אנכרוניזם, עוד ועוד מהמולת התיפעול הרגשי.

ישראלי הוא פסל מיומן מבחינה חומרית. הנראות אמנותית לעילא, על שימושיה בלקוניות-יתר לצד הפרזה כנוסחת סימבוליזם שבע, דשן, מהוקצע. הנפח ההפננתי מסגיר היקסמות ילדותית, מתפענחת בקלות, היוצרת תובענות חלולה. לא שיחה הוא יוצר אלא הדגמת עוצמה חסרה עיבוד רגשי. הממד האמוני כאן דומיננטי, חולש. טיפת ספק או יבושת או חזון או התנברות על היסוס אין במלאכה שלו. השיטוט בתערוכה מחניק ובעיקר מנכר רגשית. התחושה היא שישראלי לופת את הצופה בגרונו כביס הלופת ארנבת מתה, לופת ומסביר לו מה הוא מרגיש כלפי עניינים ברוזים.

ארץ ישראלי, "אדמה נמוכה", גלריה גבעון, גורדון 35, ת"א. שעות פתיחה: א', ו': 10:00-14:00; ב'-ה': 11:00-19:00; שבת: 11:00-14:00. עד 20.10

ערך את העמודים: דורון קורן

פרסומת: משהו קורה על גגות תל-אביב

Recommended by

תכנות נוספות שעשויות לעניין אותך

/ Witt Weiden
Schick im Herbst: Diese Blusen schmeicheln

/ getnow
Hast du deinen Wocheneinkauf schon erledigt? Unsere neuen Angebote

/ הארץ
מומחים משפטיים בארה"ב ל"הארץ": יש עילה טובה להדחת טראמפ, אבל ייתכן שהיא לא תיחלץ

/ הארץ
דויטשה בנק: יש לנו דו"חות מס של שניים מבני משפחת טראמפ

/ Babbel
Die 15-Minuten-Methode. Eine Sprachexpertin erklärt, wie man

/ Lidl
Ist es gerecht, wenn Frauen weniger als Männer verdienen?

/ הארץ
העם אולי לא רוצה אבל הוא צריך

/ הארץ
כבר לא זומבי: האיש ששווה 900 מיליון דולר - בזכות האינטרנט הסלולרי

השקעה של 450 מיליון שקלים במתחם חדש לריהוט

